

●; ● ref. Vinice: mk. (M. Kolář), Večerník Nár. práce 1. 3. 1941; jd (J. Drda), LidN 10. 3. 1941; J. Kopecký, KM 1941, s. 253; -ša-, LitN 1941, s. 143 ●; ● ref. Don Juan: kp. (K. Polák), Nár. práce 26. 10. 1944; J. Machoň, LidN 16. 1. 1945 ●; ● ref. Vinice (insc. 1946): A. M. Brousil, Zeměd. noviny 12. 3. 1946; Břz (B. Březovský), NO 12. 3. 1946; kd (E. Konrád), Svob. noviny 12. 3. 1946; K. P. (Polák), PL 12. 3. 1946; O. S. (Srbová), Práce 12. 3. 1946; jtg (J. Träger), Svob. slovo 12. 3. 1946; er (E. Radok), RP 13. 3. 1946 ●; G. (F. Götz): T. romány historické, NO 17. 12. 1946; ● ref. Zlodějská komedie: (brněnská insc.): jbs (J. B. Svrček), Rovnost 3. 1. 1946; (pražská insc.): (A. M. Brousil), Zeměd. noviny 1. 11. 1947; AMP (A. M. Píša), PL 1. 11. 1947; jtg (J. Träger), Práce 1. 11. 1947; kd (E. Konrád), Svob. noviny 1. 11. 1947; J. H. (Hájek), RP 6. 11. 1947; H. Budínová, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 9 (zde mj. reakce na kritiku E. Konráda); k tomu replika E. Konráda, Kulturní politika 3, 1947/48, č. 11 + Svob. noviny 31. 1. 1948 ●; B. Jedlička: ref. Don Juan (1946), RP 21 2. 1947; J. Žert: Kdo je J. T.?, Lid. kultura 1947, č. 43; ● ref. Slovanské nebe (insc. 1948); F. Götz, Nár. divadlo 23, 1947/48, s. 133; Břz (B. Březovský), NO 6. 3. 1948; L. Fikar, Mladá fronta 6. 3. 1948; eas (E. A. Saudek), Svob. noviny 6. 3. 1948; J. Hájek, RP 7. 3. 1948; K. P. (Polák), PL 7. 3. 1948; S. (J. Schäfer), NO 27. 4. 1948 ●; F. H. (Hampl): ref. Slovanské nebe (R), Práce 1. 4. 1949; ● k padesátinám: bs (B. Slavík), LD 6. 4. 1949; V. Daniel, Práce 6. 4. 1949; jtg (J. Träger), Svět v obrazech 1949, č. 26 ●; fSt (F. Stuchlý): ref. Don Juan (1950), LD 18. 2. 1951; ● ref. Lidový král: J. Kopecký, LidN 17. 4. 1951; F. Tetauer, Divadlo 1953, s. 977 ●; J. Träger in J. T.: Don Juan (1955) + in J. T.: Dům z karet (1956); ● ref. Dům z karet: A. Hájková, HD 1956, s. 518; M. Petříček, NŽ 1956, s. 1169 ●; ● ref. Kde lišky dávají dobrou noc: V. Dostál, Kultura 1957, č. 27; J. Hájek, LitN 1957, č. 25; M. Jungmann, Vlasta 1957, č. 32; Z. Kožmín, HD 1957, s. 369; F. Benhart, RP 26. 1. 1958 ●; E. Pargeter: Neruda, T. a Angličané, LitN 1958, č. 18 (též o překl. Dona Juana do angl.); J. Träger in J. T.: Lidé pod horami (1958); ● k šedesátinám: gf (G. Francl), LD 4. 4. 1959; J. Hájek, LitN 1959, č. 14; -Petr- (J. Petrmichl), RP 6. 4. 1959; V. S. (Semrád), Tvorba 1959, s. 356 ●; Z. Mráz: ref. Táborový oheň, ZM 1960, s. 275; J. Träger in J. T.: Člověk odnikud (1960); ● ref. Italská paleta: J. Čutka, RP 9. 9. 1962; Z. Heřman, LitN 1962, č. 29; J. Opelík, Kultura 1962, č. 29 → Nenáviděné řemeslo (1969) ●; čten. ohlasy a diskuse o R Don Juan: Zeměd. noviny 5., 26., 28. 9. a 11. 10. 1963; ● ref. Po nás potopa: (vf) (V. Falada), Zeměd. noviny 3. 12. 1963; M. Petříček, LitN 1963, č. 49; H. H. (Hrzalová), Večerní Praha 8. 1. 1964; Z. Mráz, RP 13. 1. 1964; J. Pecháček, Plamen 1964, č. 1; gs. (O. Sus), Kulturní tvorba 1964, č. 8; J. Burian, LitN 1965, č. 14 ●; E. Goldstücker in J. T.: Po nás potopa (1964); ● ref. Don Juan (insc. 1967): L. Kopáčová, Divadelní noviny 10, 1966/67, č. 23; J. Černý, LD 26. 4. 1967 ●; ● k sedmdesátinám: M. Pet-

říček, Listy 1969, č. 15; E. Pluhař, Nové knihy 1969, č. 15; V. Benšová, Zeměd. noviny 4. 4. 1969 (rozhovor); J. Träger, RP 5. 4. 1969; I. Zítková, Práce 5. 4. 1969 ●; V. Falada: S J. T. nad jeho dílem (rozhovor), Mladá fronta 6. 12. 1969; J. Träger in J. T.: Po nás potopa (1971); vp. (M. Petříček): ref. Po nás potopa (1971), Nové knihy 1971, č. 40; hh. (H. Hrzalová): ref. Dům z karet (1972), Lit. měsíčník 1972, č. 3; (iz). (I. Zítková): ref. Kde lišky dávají dobrou noc (1972), Zeměd. noviny 14. 4. 1972; ● ref. Člověk odnikud (rozhlas. hra): J. Halas, Rozhlas 1974, č. 14 (rozhovor); ak (N. Kráslová), Svob. slovo 4. 4. 1974; (mra) (O. Mračno), RP 10. 4. 1974 ●; k pětasedmdesátinám: H. Hrzalová, Lit. měsíčník 1974, č. 3; J. Polák, Tribuna 1974, č. 31; Š. Vlašín, Tvorba 1974, č. 14; V. Falada, Mladá fronta 5. 4. 1974 (rozhovor); M. Schwarczová, Práce 6. 4. 1974, příl. (rozhovor); A. Plocková, LD 1. 5. 1974 (rozhovor); V. Vodák (M. Vacík), LD 1. 5. 1974 ●; I. Krausová: S J. T. o historickém románu... (rozhovor), Svob. slovo 28. 9. 1974; ● ref. Sokrates: dg (D. Grozdanovičová), O knihách a autorech, léto 1974; V. Falada, Mladá fronta 25. 10. 1975; H. Hrzalová, RP 29. 12. 1975; H. Milerová, Práce 14. 1. 1976; O. Rafaj, Lit. měsíčník 1976, č. 5 → Zápas o současnost (1978) ●; ● nekrology: J. Grus, RP 3. 2. 1977; H. Hrzalová, RP 4. 2. 1977; B. Mach, Práce 5. 2. 1977 ●; H. Hrzalová in J. T.: Sokrates (1977); V. Brett: Tomanův Sokrates, Lit. měsíčník 1978, č. 8; M. Tomanová: Ze soukromého archivu, Výběr z nejzajímavějších knih 1978–1979; ● k 80. výr. nar.: H. Hrzalová, Tvorba 1979, č. 14; J. Polák, Lit. měsíčník 1979, č. 4; V. Ržounek, RP 6. 4. 1979; B. Mach, Práce 7. 4. 1979, příl.; B. Dokoupil, Rovnost 7. 4. 1979, příl. ●; H. Hrzalová in J. T.: Don Juan (1979); Š. Vlašín in Vě škole života (1980); N. Hronová: Román J. T. Don Juan, ČLit 1984, s. 320; B. Dokoupil in Česká historická próza 1945–1965 (1987) + in Čas člověka, čas dějin (1988) + in J. T.: Po nás potopa (1988); ● k 90. výr. nar.: B. Dokoupil, Lit. měsíčník 1989, č. 4; J. Halas, Rozhlas 1989, č. 15; M. Tomanová, tamtéž, č. 19; J. Mourková, Hlas revoluce 1989, č. 13 ●; V. Hrouda: Zpráva o spisovateli a dramatikovi, Haló noviny 2. 2. 1995; (vl) (Š. Vlašín): Romanopisec historie i současnosti, Naše pravda 1999, č. 15.

bd

Karel Toman

* 25. 2. 1877 *Kokovice u Slaného*

† 12. 6. 1946 *Praha*

Básník, jeden z hlavních představitelů části generace z přelomu 19. a 20. století soustředěné kolem časopisu *Nový kult* a hlásící se k ideálům anarchismu; lyrik sevrěných veršů směřujících od touhy po individualisticky nezávislé existenci a oslavy tuláctví k hodnotám rodinného života, domova a souměřitelnosti s osudem národa; překladatel, kritik a publicista.

Podepisoval se i vl. jm. Antonín Bernášek; též K. V. Toman. – Vyrůstal v rodině s bohatou rolnickou tradicí. Gymnazijní studia započal ve Slaném, 1890 přešel do Příbrami, kde byl nucen podrobit se přísnému režimu arcibiskupského konviktu. Vynikal v řečtině, zajímal se o antickou kulturu a současně počaly i jeho literární aktivity v kroužku přátel (mj. H. Jelínek, J. Matějka, K. Sezima, L. Suchý) a ve studentském časopisu Zora, redigovaném H. Jelínkem. Po maturitě 1896 zahájil na Karlo-Ferdinandově univerzitě studium práv, které nedokončil. V Praze se setkal s generačními druhy ovlivněnými anarchismem a seskupeními kolem S. K. Neumanna a časopisu Nový kult (L. Freimuth, F. Gellner, J. Mahen, J. Mach, M. Majerová, F. Šrámek aj.). Stal se členem Kruhu čes. spisovatelů (1902) a literárního sdružení Syrinx (1903). Jeho nekonformní způsob života byl provázen náhlými a častými změnami úřednických zaměstnání (účetní praktikant, písař, pracovník v Radikálních listech, v Uměleckoprůmyslovém muzeu a v redakci Ottova slovníku naučného). Orientace na anarchistické hnutí (udržoval kontakty i se skupinami v severních Čechách) vyústila do řady tuláckých cest po západní Evropě, které podnikal často vybaven pouze kontaktem na osoby z názorově blízkých zahraničních skupin. Po rozchodu s rodiči žil 1903–04 ve Vídni, krátce po návratu se 1904 vydal na cestu přes Německo (Berlín) a Holandsko (Amsterdam) do Anglie (v Londýně byl krátce zaměstnán v továrně na klobouky). V zahraničí se potýkal s existenční nezajištěností, podporován pouze finančními zásilkami přítele básníka E. Haunera a nepravidelnými honoráři za překlady a výuku francouzštiny. 1905 se s pomocí filozofa F. Sedláka ocitl na několik měsíců v rozpadající se anarchisticko-komunistické kolonii Whiteway u města Stroud, po názorovém rozchodu odešel do Londýna a posléze do Paříže, odkud se též rok vrátil pěšky domů. Z cest si přinesl zážitky hluboké materiální nouze a deziluze ze života západních metropolí a zahraničních anarchistických skupin. Nezajištěná existence byla T. vlastní i po návratu; 1908 opustil čerstvě nabyté místo v kanceláři pražské univerzity a znovu navštívil Paříž, kde se stýkal s dalšími českými umělci (F. Gellner, J. Hořejší, F. Kupka, M. Majerová), částečně se živil překladatelskou činností a věnoval se studiu francouzské literatury. Sužován revmatis-

mem odjel 1909 do jižní Francie a odtud do Budapešti a posléze do Vídně, kde se nakrátko uchytil jako úředník pojišťovny. 1911 navštívil potřetí Paříž a po návratu se usídlil v Plzni, kde 1912 pracoval v redakci Čes. deníku, v němž publikoval mj. recenze a překlady z francouzštiny. Rozladěn pracovními poměry brzy odešel a t. r. přijal místo kopisty v zemském archivu Nár. muzea. 1914 navštívil Dalmácii; 1915 se oženil. Byl zaměstnán v archivu, vyjížděl často na toulky na venkov (Prachovské skály, Nová Paka), 1917–19 pracoval v redakci Nár. listů (s bratry Čapky, V. Dykem, J. S. Macharem a dalšími), do nichž přispíval zejména fejetony. Po válce byl zaměstnán v knihovně Nár. shromáždění (1919–25) a posléze v důsledku vážné srdeční choroby penzionován. V zimě 1924–25 vykonal další cestu do Provence. Obdržel řadu ocenění za svou básnickou tvorbu (od prezidenta republiky několikrát finanční podporu v léčbě). 1928 se stal členem ČAVU (1943–45 byl předsedou literárního odboru). 1928–30 absolvoval zájezdy do chorvatského Sutivanu, 1930–31 léčebné pobyty v Poděbradech. Za 2. světové války, kdy byl již těžce nemocen, odjížděl často z Prahy a pobýval zejména v Rokyčanech. Pohřben byl na vyšehradském Slavíně.

T. je autor nevšedně sevřeného lyrického díla, v němž rozpornou jednotu tvoří touha po nezávislém, autentickém, vášním a smyslným se poddávajícím životě a přesvědčení o existenci trvalých, nadosobních hodnot, vyzývajících k pokornému přijetí. Rozpory mezi vypjatým individualismem a silou sounáležitosti, tuláckými výboji a přitažlivostí domova, svobodou samoty a závazností rodinných vazeb postupně přestávají působit protikladně, pozice a postoje se k sobě spíše přiřazují, mnohdy se prostupují a doplňují. T. stylově jednotná lyrika tak dosahuje celistvosti a zároveň složité rovnováhy. V prvotině *Pohádky krve* se T. vyrovnával s dobovými vlivy symbolistické obraznosti, dekadentních vizí a deziluzí i secesního ornamentu (nechybí však ani jejich ironicko-kritická reflexe). Ústředním námětem je žena, již je často adresována výzva k intenzivnímu, duchovnímu i tělesnému prožitku; symboly krve a světla tvoří hlavní kontrast na pozadí bledě sešeřelého odumírání okolního světa. Spolu se symbolikou květů (rudý mák) je tento kontrast příznačný i pro *Torzo života*, v němž T. zhutnil verš a zdramatizoval intimní vztahy plné erotiky a bolesti; žena je básníkovi

ekvivalentem života, z něž po její smrti zůstává pouze hrdé, vzdorné torzo. *Melancholická pout* přinesla nové motivy z cest do Londýna a Paříže, citové soukromí autor otevřel zážitku bídy nejnižších společenských vrstev; jeho typické gesto vzdoru se tak opřelo o téma sociální nespravedlnosti, doplňující dřívější (a stále přítomný) odpor vůči pokrytectví veřejné morálky při posuzování milostného vztahu. Sbírkou *Sluneční hodiny* představuje jeden z vrcholů T. úsilí o vyslovení složité harmonie lidského nitra, zmítaného neklidem vášní, cest i potřebou ztišeného spočinutí a vyrovnaného smíru. Pokorný vhléd do věčného rytmu snů, zklamání, bídy a vůle k naději, harmonizující vztah k přírodě i melodický charakter verše předznamenávají již zároveň monumentalizující podobnoství knihy *Měsíce*, cyklu dvanácti výjevů z jednotlivých ročních období. Tvarově i obsahově sevřené (třístrofové) verše evokují životní sílu, spojují obrodný rytmus přírody s osudem národního společenství, prosté motivy každodenního života se symbolickými významy; konkrétní přírodní a lidské situace ústí do gnómičkého závěrečného shrnutí. Naděje křesaná v setmění zlých časů (v nichž lze tušit světovou válku), přímknutí k přirozené závažnosti všedních věcí, k tradici a hodnotám rodinného i rodinného prostředí prostupuje také *Verše rodinné a jiné a Hlas ticha* (sbírka vznikala ve válečné době). Nastolují otázku spravedlnosti lidské i boží; plurální sounáležitost s chudobou, poníženou většinou společnosti, v nich vystřídala dřívější vzpurný individualismus. V knize *Stoletý kalendář* se T. v soustředných kruzích prožitého osudu vrátil k svým starším motivům a kontrastům. Nekonformismus a vzdor je však spojen s pokorou, úběžníkem tuláckých snů je jistota domova a přírody, věčný rozpor sociální chudoby a bohatství se jeví jako jeden z vnitřních zdrojů pohybu jednotlivce i společnosti. – T. poezie usiluje o vyjádření životního celku, souzvuku protikladných životních principů, a to úsporným, přímým pojmenováním, vybroušeným tvarem. Vychází důsledně z konkrétního prožitku, který je však z minulosti vyvoláván a promýšlen s odstupem a získává tak obecnější, symbolický význam i osudovou platnost; podržuje si charakter úhrnu a vnitřního zhodnocení. Pro T. výrazně rytmizovanou lyriku (slučující prvky volného i vázaného verše) je typická melodičnost (v níž lze spatřovat též vlivy lidové písně i poezie

J. V. Sládka). Stabilní tvůrčí metoda i patrný příklon k tradici vedly k všeobecnému uznání její mimořádně trvalé výjimečnosti uprostřed ideových, směřových i stylových proměn meziválečného literárního dění. Do definitivního souboru svých básní (1946) T. nezařadil kromě prvotiny ani verše příležitostné (sebrané pod názvem *Rostlo stranou*) a epigramy (vyšly v 2. sv. Díla), jimiž reagoval na konkrétní politickou situaci v době okupace. Součástí T. díla jsou rovněž časopisecky publikované fejetony, literární kritiky, reportáže a črty z cest do zahraničí; dále překlady próz z francouzštiny (podepisoval je i vl. jm. Antonín Bernášek, na rozdíl od svého jmenovce, divadelního kritika, romanisty a rovněž překladatele z francouzštiny A. Bernáška, jenž používal mj. pseudonymu A. Bernard).

PSEUDONYM, ŠIFRA: Jan Hora (Volné směry); l. n. ■ PŘÍSPĚVKY in: Almanach chrudimského studentstva na Majáles roku 1919 (1919); Almanach na rok MCM (1899); sb. Antonínu Trýbovi k 7. březnu 1944 (1944); sb. Arne Novák zemřel (1940); Cesta (1918–20); Čas (1902); Čechische Revue; Čes. revue (1917–18, lit. ref.); Čes. slovo (1925); Českosl. samostatnost (1924); Čes. deník (Plzeň 1911–12, lit. ref. a překlady); Čes. svět (1916); sb. Čeští spisovatelé vdovám a sirotkům našich vojnů (1916); Čteme (1938–39); Dělnické listy (Viedeň 1909); ELK (1937); sb. František Táborský (1928); sb. Hlasy domova (Paříž 1940); sb. In memoriam Jana Týmly (1946); sb. In memoriam Karel Hlaváček 1898 (1928); Kalendář neodvislého dělnictva na r. 1900; Karikatury (1910); Kolo (Brno 1946); Kritický měsíčník (1938); Kritika (1924–25); Květy (1915); Kytice (1946); Letáky literární (1902); Levá fronta (1932); Lid. kultura (1937); Lid. noviny (1906–09, 1920–40); Lípa (1917–18); Listy pro umění a kritiku (1934); Lit. noviny (1928); Lit. rozhledy (1929); Lumír (1898, 1909, 1917–18); sb. Lyrický rok 1913 (1913); Měsíčník dorostu Červeného kříže (1922–23); Moderní revue (1900–17); Moderní život (1903–04); Mor. kraj (Brno 1906); Most (1921–23); Národ (1917–18); Nár. kultura; Nár. listy (1913–19); Nár. osvobození (1924–37); Nár. práce (1939); Naše zprávy (1939); Nebojsa (1918); Niva (1895–97); sb. Nová česká poezie (1907); Novina (Opava 1926); Nový kult (1898–1903); Obzory (1905–06); Omladina, pokr. Nová Omladina (1905–07); sb. Otto Pick zum 50. Geburtstag (1937); sb. Paměti českých spisovatelů z dětství (1946); Pestrý týden (1927); Plamen (1935–38); Plzeňské listy (1911–12, překl. próz); sb. Po deseti letech (1926); Pondělní noviny politické, umělecké a sociální (1899); Práce (1905–06, i překl. próz); Přerod (1923); Radikální listy (1902); Ranní noviny (1934, 1937); Republika (1919); Roj; Rovnost (Brno 1921); Rozhledy (1895–98); Rudé květy, pokr.

Svět (1911–1916); Rudé právo (1932–38); Salon odmítnutých (1897); Samostatnost (1911–12, překl. próz); Sever a Východ (1925–26); Slovenské dielo (Bratislava 1929); Srdce (1901–04); Svět knih (1931); Svob. noviny (1946); Šibeničky (1906); Šibeničky (1918–19); Topičův sborník (1916, 1921–22); Trn (1924); Tvorba (1937); U (1938); Umělecký měsíčník; Úsvit; sb. Věčný Puškin (1937); Venkov (1916–17, 1920–29); Volné směry (1898); alm. Vzpomínáme Vás... (1913); Zádruha (1909–12); Zář (1902); Země (1919–21); Zlatá Praha (1898, 1903, 1914); Zvon (1913); Ženský obzor (1910–11); Ženský svět (1918); Život (1937); – posmrtně: Host (1997); Host do domu (1955, 1957); Lid. noviny (1948). ■ KNIŽNĚ. *Poezie*: Pohádky krve (1898); Torzo života (1902, zde i BB Píseň a Pohádka máje z kn. Pohádky krve); Melancholická pout (1906); Sluneční hodiny (1913); Verše rodinné a jiné (1918, in Básně 1; změň. vyd. 1925 in Básně); Měsíce (1918); Hlas ticha (1923, s kn. Měsíce); Stoletý kalendář (BB 1926); Rostlo stranou (1930); 1947 rozšíř. vyd., ed. B. Novák). – *Překlady*: G. de Maupassant: Toník (1911, s Ant. Veselým); J. Renard: Bukolika (1913); Ch.-L. Philippe: Otec Perdrix (1919); (S. G.) Colette: Sido (1931) + Pouta (1931) + Osení (1931) + Citové zátiší (1936); A. France: Petr Nozière (1935). – *Výbory*: T., Hora, Wolker (1926, ed. J. Čeněk a V. Vyleřal); V tvou korunu, živote (1951, ed. J. Honzík); Ty písni živá (1957, ed. J. Hautf); Addio! mecenáši! (1970, i z publicistiky, ed. M. Florian a M. Červenka); Vlastní podobizna (1975, ed. Z. Trochová); Hlas ticha (pásmo, 1977, ed. V. Bubřlová, rozmnož.); Hlas hlubin (1982, ed. V. Justl); V tvou korunu, živote (F. Gellner, K. T., F. Šrámek, 1989, ed. V. Binar); Sluneční hodiny a jiné básně (1996, ed. J. Juránek, bibliof.); Tulák (2004, ed. V. Justl). – *Souborná vydání*: Básně 1 (Fr. Borový, 1918, 1 sv., ed. V. H. Brunner); Soubor veršů (Fr. Borový, 1928–37, 6 sv.); Básně (Fr. Borový, 1946, 1 sv., ed. autor); Dílo (Českosl. spisovatel, 1956–57, 2 sv., 1. ed. A. M. Píša, 2. ed. D. Šajtar a J. Hautf); Básně (SNKLHU, 1962, 1 sv., ed. A. M. Píša); Básně (Odeon, 1971, 1 sv., ed. A. M. Píša a R. Skřeček); Básně (Českosl. spisovatel, 1977, 1 sv., ed. Z. Trochová); Torzo života, Melancholická pout, Sluneční hodiny, Měsíce (Českosl. spisovatel, 1985, 1 sv.); Básně (Čes. spisovatel, 1997, 1 sv., ed. Z. Trochová). ■ REDIGOVAL *edici*: Vinobraní (1913). ■ KORESPONDENCE: an.: Básník T. a studentstvo (Ústřednímu svazu čes. studentstva z 1937), Panoráma 1937, s. 85; in sb. Přátelská slova z listů psaných Františku Kavánovi (z 1937; 1946, ed. S. Klír); K. T., člověk a básník (E. Lešehradovi z 1899 a E. Hauneroovi z 1903–04; 1947, ed. E. Lešehrad a M. Novotný); O. F. Babler: K. T. (J. Florianovi z 1917 a 1919), Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1982, s. 74; D. Šajtar: T. historie psa (A. Heydukovi z 1902 a H. Jelínkovi z 1902), ČLit 1983, s. 528; P. Bušta: Pozor na Masaryka aneb K. T. (E. Bassovi z 1922), Týden 1994, č. 11; D. Šajtar: K. T. Tereze Dubrovské (z 1916), Alternati-

va nova 1996, č. 10 + Z dopisů K. T. Antonínu Sovovi (z 1904, 1912 a 1922), Host 1997, s. 29; in Karel Čapek. Přijátá korespondence (Čapkoví z 1925; 2000, ed. M. Dandová a M. Chlábčová); H. Mikulová: J. Týml, krajanský a odbojový novinář (rodině J. Týmla z 1938, 1941 a 1945), Tvar 2001, č. 9; V. Viktora: Provokátér měšťáka v měšťáckém deníku (A. Wagenknechtové z 1911–12), Plž 2003, č. 12. ■

BIBLIOGRAFIE: an. in F. Buriánek: K. T. (1985). ■ LITERATURA: B. Polan: Básníkův stín (1930) → Místo v tvorbě (1965); J. Hora: K. T. (1935) → Poezie a život (1959); J. Rosendorfský: Il poeta ceco Carlo Toman (Řím 1939); sb. Za K. T. (1947, ed. B. Novák); B. Polan: Básník K. T. (1957) → (s tit. Život a dílo K. T.) Život a slovo (1964, s. 115); F. Buriánek: K. T. (1963) + K. T. (1985); R. Ibler: Textsemiotische Aspekte der Zyklisierung in der Lyrik (Neuried u Mnichova 1988); P. Blažiček: Poezie K. T. (1995). ■ ● ref. Pohádky krve: P. Kunz (F. X. Šalda), Lit. listy 19, 1897/98, s. 344 → KP 4 (1950); -a- (F. V. Vykoukal), Světozor 32, 1897/98, s. 429; an., Zlatá Praha 15, 1897/98, s. 358; -m., Čes. revue 1, 1897/98, s. 1239; Jiří K. (Karásek ze Lvovic), MR 1898, sv. 8, s. 85; ý., Čas 1898, s. 438 ●; ● ref. Torzo života: O. Theer, Lumír 30, 1901/02, s. 228; V. Dyk, Obzor lit. a umělecký 4, 1901/02, s. 182; A. Novák, Rozhledy 12, 1901/02, s. 694; Rom. H. (Hašek), Moderní život 1, 1901/02, s. 141; K. Z. Klíma, LidN 7. 6. 1902; M. Lederer, Srdce 2, 1902/03, s. 121 ●; ● ref. Melancholická pout: J. R. (A. Bačkovský), Lumír 34, 1905/06, s. 533; J. S. Neklan (Soukenka), Přehled 4, 1905/06, s. 481; Sk. (J. Skácelík), Zlatá Praha 23, 1905/06, s. 276; -il., LidN 26. 10. 1906 ●; ● ref. Sluneční hodiny: -pa- (F. S. Procházka), Zvon 14, 1913/14, s. 276; A. Novák, Přehled 12, 1913/14, s. 232; R. Medek, MR 1913/14, sv. 28, s. 190; P. M. Haškovec, Lumír 42, 1913/14, s. 234; F. X. Šalda, Čes. kultura 2, 1913/14, s. 121 → KP 9 (1954); Ant. Veselý, Čes. revue 7, 1913/14, s. 443; G. W. (Winter), Akademie 18, 1913/14, s. 175 ●; ● ref. Básně 1: Z. Hásková, Ženský svět 1918, s. 347; an. (B. Benešová), Lípa 2, 1918/19, s. 228; M. Rutte, Cesta 1, 1918/19, s. 740 → Nový svět (1919, s. 64); A. Novák, Venkov 1. 1. 1919; A. Vyskočil, Národ 1919, s. 33 a 45 → Básníková cesta (1927, s. 143); A. Hartl, Nové Čechy 1919, s. 94 a 162 ●; ● ref. Měsíce: A. N. (Novák), Lumír 47, 1918/20, s. 88; M. Novotný, Nové Čechy 1919, s. 50; J. H. (Hora), PL 6. 4. 1919; T. A. (A. Procházka), MR 1919, sv. 34, s. 221; Š. Jež, Cesta 2, 1919/20, s. 258 ●; F. X. Šalda: Starý a nový T., Kmen 2, 1918/19, s. 337 → KP 11 (1959) a O předpokladech a povaze tvorby (1978, s. 389); V. Brtník: ref. Hlas ticha, Venkov 22. 3. 1924; F. Götz: Básník, jenž zakotvil, Českosl. samostatnost 16. 3. 1924; P. Eisner: K. T., Prager Presse 23. 3. 1924; Ant. Veselý: K. Tomanovi, in Listy autorům (1924, s. 169); J. Knap: Básnický vývoj K. T., Venkov 26. 4. 1925; P. Fraenkl: Básník milosti nalezení, Sever a Východ 1925, s. 115; J. V. Sedlák: Nad básněmi T., Kritika 1925, s. 252; A. M. Píša: Osudová lyrika, Pramen 6, 1925/26, s. 56 → Dvacátá léta (1969);

- ref. Stoletý kalendář: fxš. (F. X. Šalda), *Tvorba* 1, 1925/26, s. 236 → KP 13 (1963); J. Heyduk, *Cesta* 8, 1925/26, s. 587; J. B. Čapek, *Sever a Východ* 1926, s. 187 → *Záření ducha a slova* (1948, s. 409); jv. (J. Vodák), *Čes. slovo* 20. 5. 1926; A. N. (Novák), *LidN* 30. 5. 1926; F. Götz, *NO* 30. 5. 1926 → *Literatura mezi dvěma válkami* (1984, s. 39); P. Eisner, *Prager Presse* 13. 6. 1926; J. H. (Hora), *RP* 13. 6. 1926; J. Kodíček, *Tribuna* 4. 7. 1926; AMP (A. M. Píša), *PL* 25. 7. 1926; P. F. (Fraenkl), *RA* 2, 1926/27, s. 118 ●; F. Götz: K. T., *Host* 6, 1926/27, s. 12 → *Jasnící se horizont* (1926, s. 101); J. Hora: O K. T., *Kmen* 1, 1926/27, s. 1 → *Poezie a život* (1959, s. 268); J. Hořejší: O K. T., *Kmen* 1, 1926/27, s. 137 + T. a Francie, *Sever a Východ* 1927, s. 67; J. B. Čapek: *Poznámky k češství T., Sever a Východ* 1927, s. 78 → *Záření ducha a slova* (1948, s. 406); ● k padesátinám: AMP (A. M. Píša), *Host* 6, 1926/27, s. 163; J. O. Novotný, *Cesta* 9, 1926/27, s. 355; V. Zelinka, *RA* 2, 1926/27, s. 133; -pa- (F. S. Procházka), *Zvon* 27, 1926/27, s. 335; M. Rutte, *Sever a Východ* 1927, s. 76; F. Kubka, *Nár. práce* 24. 2. 1927; J. Vodák, *Čes. slovo* 25. 2. 1927; F. Götz, *NO* 25. 2. 1927; J. H. (Hora), *RP* 25. 2. 1927; P. Toman ml., *Venkov* 25. 2. 1927; V. Vančura, *NO* 27. 2. 1927 → *Řád nové tvorby* (1972, s. 323); A. Novák, J. Hořejší a Dix, *NO* 27. 2. 1927; H. Jelínek, *Lumír* 54, 1927/28, s. 100 ●; J. Hora: *Dva básníci*, *Tvorba* 1929, s. 109; F. Götz: *Úsilí o překonání baroka v české poezii*, in *Básnický dnešek* (1931, s. 154); an.: ref. Rostlo stranou, *Venkov* 20. 5. 1931; jo-he (J. Heyduk): ref. překl. Colette: *Sido*, *Venkov* 28. 11. 1931; ● ref. překl. Colette: *Pouta*: V. Zelinka, *Zvon* 32, 1931/32, s. 715; V. Stupka, *LidN* 10. 3. 1932 (i ref. překl. Colette: *Sido*) ●; M. Majerová: ref. překl. Colette: *Osení*, *Čin* 4, 1932/33, s. 737; -á- (J. Rybák): O K. T., *Haló noviny* 8. 8. 1935; F. Götz: *Lyrická struktura K. T.*, *LitN* 9, 1936/37 č. 13; ● k šedesátinám: H. Jelínek, *Lumír* 63, 1936/37, s. 237; JŠr (J. Šnobl), *Lid. kultura* 1, 1936/37, č. 5; J. Hora, *LUK* 1937, s. 25; B. Novák, *Rozhledy* 1937, s. 27; F. U., *Tvorba* 1937, s. 141; A. N. (Novák), *LidN* 25. 2. 1937; M. Rutte, *NL* 25. 2. 1937; G. (F. Götz), *NO* 25. 2. 1937; AMP (A. M. Píša), *PL* 25. 2. 1937; P. Eisner, *Prager Presse* 25. 2. 1937; an., *RP* 25. 2. 1937; P. Toman ml., *Venkov* 25. 2. 1937 ●; M. Kácha: *Poprašek z větrného mlýna* (s úryvků z koresp.), *Panoráma* 1937, s. 85; F. Hrubín: *Básník křišťalové řeči*, *Knihy a čtenáři* 1940, s. 45 → *Drahokam domova* (1976, s. 46); ● k devětašedesátinám: V. Školaudy, *RP* 24. 2. 1946; I, *LidN* 25. 2. 1946; K. K. (Konrád), *RP* 26. 2. 1946 → *Pero-kresby* (1953) a (rozšíř.) *Nevzpomínky* (1963, s. 225); ● ref. *Básně* (defin. vyd.): M. Slezan, *Akord* 12, 1945/46, s. 366; G. (F. Götz), *NO* 3. 3. 1946; J. Pilař, *Zeměd. noviny* 7. 4. 1946 ●; ● nekrology: F. Halas, *Kytice* 1, 1945/46, s. 338 → *Imagena* (1971, s. 284); mo (J. Morák), *My* 46, 1, 1945/46, č. 24; J. Hájek, *Tvorba* 1946, s. 391; B. Novák, *KM* 1946, s. 301; A. Vaněček, *Lid. kultura* 1946, č. 25; bs (B. Slavík), *LD* 13. 6. 1946; G. (F. Götz) a Urb. (Z. Urbánek), *NO* 13. 6. 1946; B. Milčan (Mühlstein), *Svob. Československo*, 13. 6. 1946; jj (J. Janů), *Svob. noviny* 13. 6. 1946; F. Kafka, *Svob. slovo* 13. 6. 1946; F. Buriánek, *Zeměd. noviny* 13. 6. 1946; J. Seifert, *Práce* 13. a 23. 6. 1946; O. Mikulášek a A. Trýb, *Rovnost* 14. 6. 1946; B. Polan, *RP* 20. 6. 1946; F. Pala, *Svob. slovo* 22. 6. 1946; K. Bednář, *Knížní výběr* 1, 1946/47, s. 17 ●; P. Toman ml.: K. T. a jeho knihy, *Marginálie* 1946, s. 50; F. Pražák: *Vzpomínka na K. T.*, *Svob. noviny* 19. 6. 1946; K. Bednář: *Dílo K. T. a Fráni Šrámka*, *Svob. zítřek* 1946, č. 6; Jul. S. (Skarlant): *Nár. umělec K. T. v italském písemnictví*, *LD* 26. 6. 1946; J. Hájek: *Básník na předělu epoch*, in *Generace na rozhraní* (1946, s. 59) → (přepřac.) *Letorosty* (1974, s. 38); ● ref. *Rostlo stranou* (rozšíř. vyd.): J. B. Čapek, *Naše doba* 53, 1946/47, s. 326; AMP (A. M. Píša), *Kytice* 1947, s. 235; ok (O. Kryštofek), *Mladá fronta* 8. 3. 1947; G. (F. Götz), *NO* 9. 3. 1947; jp (J. Pilař), *Zeměd. noviny* 29. 5. 1947; J. Linhart, *Kulturní politika* 3, 1947/48, č. 37 ●; H. Jelínek in *Zahučaly lesy* (1947, s. 118); E. Lešehrad in K. T., *člověk a básník* (1947); L. Boháček: *Zhudebněné básně národního umělce K. T.*, *Knihkupec a nakladatel* 1947, s. 66; J. B. Čapek: *Redukce v myšlení a v umělecké tvorbě*, sb. *Slovesná věda* (1947, s. 23); ● k 70. výr. nar.: O. Kryštofek, *Mladá fronta* 23. 2. 1947; J. Ottradovicová, *Lid. kultura* 1947, č. 7; J. Morák, *My* 47, 1947, č. 8; G. (F. Götz), *NO* 25. 2. 1947; K. P. (Polák), *PL* 25. 2. 1947 ●; J. Seifert: *O nemocném srdci básníkově*, *Práce* 2. a 9. 3. 1947; V. Tichý: K. T., *Český kulturní Slavín* (1948, s. 567); D. Šajtar: „Neznámá“ báseň K. T., *LidN* 25. 7. 1948; P. Toman ml.: *Jak vznikalo T. Rostlo stranou*, *Marginálie* 22, 1949/50, s. 55 + *Dvojí básnická verze u K. T.*, tamtéž 1950, s. 126; J. Honzík in K. T.: *V tvou korunu, životě* (1951); ● k 75. výr. nar.: B. Polan a M. Smetana, *LitN* 1952, č. 3; V. Běhounek, *Práce* 23. 2. 1952; F. Buriánek, *RP* 24. 2. 1952; Z. K. Slabý, *Mladá fronta* 26. 2. 1952; F. Soldan, *Svět v obrazech* 1952, č. 9; A. M. Píša, *NŽ* 1952, s. 441 → *Stopami poezie* (1962) ●; F. Buriánek in *Bezruč – T. – Gellner – Šrámek* (1955); D. Šajtar: *Neznámé epigramy K. T. z doby protektorátu*, *HD* 1955, s. 205; V. V. Štech: *Vzpomínka na K. T.*, *NŽ* 1955, s. 1218; M. Blahynka: *Dialog o T. čili Básnický paradox*, *HD* 1956, s. 355 (k tomu polemika: F. Trávníček: *Kritika a úcta k práci, tamtéž*, s. 467); V. Závada: *Rozhovor o básnickém odkazu K. T.*, *Svob. slovo* 12. 6. 1956; F. Buriánek: *Básník světový a český*, *LitN* 1956, č. 25; J. Hauft in K. T.: *Ty písni živá* (1957); D. Šajtar: *Neznámá báseň gymnazisty K. T.*, *HD* 1957, s. 78; ● k 80. výr. nar.: J. Kopta, *LD* 24. 2. 1957; F. Hrubín, *LitN* 1957, č. 8 → *Lásky* (1967, s. 82); A. Matuška, *Kultura* 1957, č. 9 → *Pro a proti* (1959, s. 174); M. Petříček, *Tvorba* 1957, č. 8; J. Bžoch, *Slovenské pohľady* (Bratislava) 1957, s. 197 ●; jb (J. Brabec): K. T. 1877–1946, *LitN* 1958, č. 47; Z. Pešal: K. T., *Kulturní život* (Bratislava) 1959, č. 3; J. Skácel: *Ticho nahlas*, *HD* 1961, s. 262; B. Václavěk: K. T. (rozhl. relace 1937), *Literární studie a podobizny* (1962, s. 204) → *Tvorba a skutečnost* (1980, s. 306); M. Červenka: K. T., *ČLit* 1962, s. 267 + *Vývoj T. slohu*, in *Symbody*, *písne*

a mýty (1966, s. 138); F. Buriánek in Generace buřičů (1968); Z. Kalista in Tváře ve stínu (1969, s. 25); M. Florian a M. Červenka in K. T.: Addio' mecenáši! (1970); F. Springer: Podobizna, LD 11. 6. 1971; F. Buriánek in K. T.: Básně (1971) → O české literatuře našeho věku (1972, s. 110); J. Mourková: Dvojitý výročí (25 let od smrti), Glosy ze Strahova 1971, č. 13–14; P. H. Toman: Anarchistická léta K. T., Práce 26. 2. 1972; A. Závodský: Mistrovství vlastních podobizen K. T. (Stará alegorie podzimu), SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1974, č. 21; Z. Trochová in K. T.: Vlastní podobizna (1975); F. Buriánek: Lyrika K. T., Čes. jazyk a literatura 26, 1975/76, s. 464; J. Klapuch: K. T., básník buřič, Nová svoboda (Ostrava) 12. 6. 1976; J. Hřebík: Básníkův domov, Katol. noviny 13. 6. 1976; P. H. Toman: Vzpomínka na K. T., Svob. slovo 24. 6. 1976; J. Žáček a F. Dvořák in K. T.: Měsíce (1976); ● k 100. výr. nar.: V. Vodák (M. Vacík), LD 25. 2. 1977; J. Peterka RP 25. 2. 1977; M. Zeman, Průboj (Ústí n. Lab.) 26. 2. 1977; J. Morák, Zeměd. noviny 26. 2. 1977; F. Buriánek, Lit. měsíčník 1977, č. 2 → Z moderní české literatury (1980, s. 43); hh (H. Hrzalová), tamtéž; J. Hek, Kam v Brně za kulturou 1977, č. 4; M. Blahynka, Tvorba 1977, č. 9 → Denní chléb (1978, s. 105) ●; J. Zíka: Tulácká léta K. T., Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1977, č. 1; Z. Trochová in K. T.: Básně (1977); J. Peterka: T. Měsíce ve srovnání s jinými variacemi na kalendářový cyklus, ČLit 1977, s. 477; J. Zambor: Krv poezie, Slovenské pohľady (Bratislava) 1977, s. 119 → Ivan Krasko a poezia českej moderny (1981); V. Šmejkal: Měsíce K. T., Marginálie 1980, s. 76; V. Křivánek: Básníkovy toulky a návraty, Magazin Co vás zajímá 1981, č. 6; J. Šnobl: V tvou korunu, živote..., Lit. měsíčník 1981, č. 8; O. F. Babler: K. T. a Josef Florian, Zprávy Spolku čes. bibliofilů v Praze 1982, č. 3; V. Forst: O rodném kraji K. T., SPFF Brno, ř. D – lit. vědná, 1982, č. 29; P. Koukal: Revoltou znít a budít echa v srdcích, Revue Teplice 1982, č. 2 → Trubačí revolt (1984, s. 47); V. Justl in K. T.: Hlas hlubin (1982); D. Šajtar: T. Historie psa, ČLit 1983, s. 528; J. Peterka: T. Měsíce alebo impulzy tradície v kontexte, Romboid (Bratislava) 1984, č. 2; F. Buriánek: Básník pravdy, Lit. měsíčník 1984, č. 3; F. Všetická: T. kalendářní cyklus, AUP Olomouc. Philologica 3. Čes. jazyk a literatura (1985) → (s tit. Stavba básně) AUP Olomouc. Facultas paedagogica. Monographica, sv. 16 (1994); E. Lukeš in K. T.: Torzo života, Melancholická pout, Sluneční hodiny, Měsíce (1985); J. Peterka: K. T.: Měsíce, sb. Rozumět literatuře (1986); Z. Kožmín: K. T. (Píseň cizí bolesti), in Interpretace básní (1986); F. Buriánek: Rok plný jubileí, Lit. měsíčník 1987, č. 1; ● k 110. výr. nar.: M. Blahynka, Nová svoboda (Ostrava) 25. 2. 1987; D. Foustková, Práce 27. 2. 1987; V. Křivánek, Kulturní práce 1987, č. 3 ●; Z. Heřman: Š & T, Zpravodaj Šrámkovy Sobotky 1987, leden–březen; F. Buriánek: Tulák a domov, in Inspirace domova (1988, s. 21); V. Binar in K. T.: V tvou korunu, živote (1989); mč (M. Červenka) in Slovník básnických knih (1990, Torzo života, Sluneční hodi-

ny, Měsíce, Stoletý kalendář); J. Trávníček: Metafora bytí – bytí metafory, Tvar 1991, č. 30; V. Křivánek in J. Hrabáková a kol.: Studie o české literatuře na přelomu století (1991; upr. vyd. 2001) → Bytí básníkem v Čechách (1999, s. 89); J. Svoboda: Takzvaný zjevny a utajený svět básníkův, ČLit 1994, s. 348; I. Slavík: K. T. na Hořovicku, in Propadliště paměti (1995, s. 157); S. Vodinský: Když je báseň zpěvem a poezie má svého světce, Haló noviny 10. 8. 1996; Petr Hruška: K. T., Host 1997, č. 2; M. Červenka a Z. Trochová in K. T.: Básně (1997), k tomu M. Červenka (dodatek), ČLit 1998, s. 447; V. Papoušek: T. univerzalizmus a pohanství, Tvar 1997, č. 16; F. Sebesta: Anarchista, jenž pěšky prošel celou Evropou, LidN 8. 4. 2002; Z. Mathauser: Tropus v ohnisku významu, tvaru a hodnoty, sb. O interpretácii umeleckého textu. Pragmatika vyjadrovacích prostriedkov umenia 1, sv. 22–23 (Nitra 2001); V. Viktora: Provokatér měšťáka v měšťáckém deníku (Čes. deníku), Piž 2003, č. 12; V. Justl in K. T.: Tulák (2004).

phr

Prokop Toman

* 21. 12. 1872 Praha

† 5. 7. 1955 Praha

Výtvarný kritik, teoretik sběratelství, tvůrce slovníku výtvarných umělců; inspirace výtvarným uměním a sběratelstvím je příznačná i pro jeho prózy, v nichž se odborný zřetel stal výrazným činitelem výstavby.

Syn advokáta H. Tomana (1838–1898), věnujícího se též archeologii a historii. Po základní škole u sv. Jakuba na Starém Městě vystudoval v Praze Akademické gymnázium (mat. 1892) a práva. Pracoval jako krajský soudce (vrchní soudní rada). Jeho celoživotní zálibou se stalo výtvarné umění a sběratelství. 1908 založil Kroužek přátel umění malířského, z něhož se vyvinula Společnost sběratelů a přátel umění (po T. smrti se přejmenovala na Tomanovu společnost...); pořádala výstavy starších malířů 19. století (památná je 1909 objevná výstava věnovaná J. Navrátilovi) a přednášky, na nichž měl T. rozhodující podíl (vydal je v knize *Umění a sběratelství*). Byl také čestným členem pařížského Chambre internationale Experts d'Art. 1900 se oženil, 1935 podnikl se synem cestu do Holandska na Rembrandtovu jubilejní výstavu; holandské malířství 17. století a české výtvarné umění 19. století se také nejvíce ocitalo ve středu T. studijního zájmu. – Jeho syn Prokop Toman ml. byl vydavatelem bibliofilů, historikem a kritikem výtvarného umění a překladatelem.